

BRIELSE MARE

Halfjaarlijks magazine van de
HISTORISCHE VERENIGING DE BRIELSE MAASMOND

DE BRIELSE JAREN VAN HENDRIK VAN WIJN

Adres van het Streekarchief Voorne-Putten verklaard

OUDSTE STADSZEGEL DUKT OP IN LÜBECK

Briels Stadszegel uit 1397 heeft een voorganger

OMZIEN IN VERWONDERING

Een bezoek aan Queenborough

KANAAL DOOR VOORNE

Tweeënhalve eeuw gesteggel

BRIELLE BUITEN DE WALLEN

Rugge, een omvangrijk bouwplan van start in 1958

MUSEUMNIEUWS

Brielse stadsgezichten door Cornelis Springer

• *uitgave:*
Historische Vereniging
De Brielse Maasmond

• *correspondentieadres /
redactiesecretariaat:*
Ronald J. de Ridder
Van Bloys van Treslongweg 3
3231 CT Brielle
0181-414674

• *mail:*
info@debrielsemaasmond.nl

• *website:*
www.debrielsemaasmond.nl

• *bank:*
NL20 INGB 0000 2087 92

• *redactie:*
Klaas Schipper (hoofdredacteur)
Nico de Vries
Marcel Bakker (vormgeving)

• *advertentietarief:*
Halve pagina per jaar (twee edities): € 90,-

• *cover:*
Hendrik van Wijn als pensionaris
van Brielle (ca. 1775)

• *oplage:*
500 exemplaren

**Het eerstvolgende nummer
verschijnt in maart 2025**

© Historische Vereniging
De Brielse Maasmond 2024

Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie, of
op welke andere wijze ook zonder
schriftelijke toestemming van de redactie.

BRIELSE MARE

JAARGANG 34 NR. 2, OKTOBER 2024

VAN DE REDACTIE 3
door Klaas Schipper

**DE BRIELSE JAREN VAN
HENDRIK VAN WIJN** 4
door Aart van der Houwen

**OUDSTE STADSZEGEL DUKT
OP IN LUBECK** 8
door Bart Ibelings / Nico de Vries

VAN DE VERENIGING 10
door Ynze Kuiper

OMZIEN IN VERWONDERING (6) 11
door Ynze Kuiper

KANAAL DOOR VOORNE 16
door Bob Benschop

MUSEUMNIEUWS 20
door Marijke Holtrop

BRIELLE BUITEN DE WALLEN (3) 22
door Nico de Vries

EXCURSIE NAAR BREDA 26
door Klaas Schipper

De Brielse Mare is het halfjaarlijks magazine uitgegeven door de Historische Vereniging De Brielse Maasmond (voorheen 'Vereniging Vrienden van het Historisch Museum Den Briel'). Dit magazine wordt automatisch toegestuurd aan de leden van de vereniging. Losse nummers zijn te bestellen via het secretariaat van de vereniging en te koop bij het Historisch Museum Den Briel, in het Streekarchief en bij de plaatselijke boekhandel.

Een jaar na publicatie is de Brielse Mare ook beschikbaar op de website van de vereniging: www.debrielsemaasmond.nl.

Persoonlijk lidmaatschap €15 per jaar; familielidmaatschap €20 per jaar.
Aanmelding bij het secretariaat of d.m.v. het formulier op de website van de vereniging:
www.debrielsemaasmond.nl.

De vereniging heeft de ANBI-status. Dit betekent dat giften in het kader van de wettelijke bepalingen in mindering kunnen worden gebracht op het belastbaar inkomen van de schenker.

Auteursinstructies: Historische artikelen over Brielle en de streek zijn welkom.
Gewenste omvang: 1000 tot 2000 woorden. Aanbevolen wordt vooroverleg te plegen met Klaas Schipper: k.j.schipper@hetnet.nl of 0181 413981. De redactie behoudt zich het recht voor, in overleg met de auteur, artikelen in te korten of te wijzigen.

VAN DE REDACTIE

Het jaar 2024 spoedt alweer ten einde. Veel mensen bereiden zich al voor op de decembermaand met vooral feestelijke dagen. De redactie van de Brielse Mare vergaderde reeds over de voorjaarseditie van 2025. Maar eerst is er deze najaarseditie vol lezenswaardige verhalen. Zoals steeds een mix van lang en van minder lang geleden.

Op de cover treft u een fraaie beeltenis van Hendrik van Wijn (1740-1831) die in 1771 als pensionaris van de Brielse vroedschap werd benoemd en daar in de aanloop naar de festiviteiten rond 1 april 1772 aan de slag ging met het inventariseren van het archief. Dat kreeg hij ruim voor hij in 1779 Brielle weer verliet aardig op orde. De straat waaraan het Streekarchief Voorne-Putten ligt, is dan ook terecht naar hem genoemd. Aart van der Houwen schreef op verzoek van de redactie een boeiend verhaal over deze landelijk bekende pensionaris, historicus en archivaris, waarvoor we hem hartelijk bedanken.

Ook Bob Benschop van het streekarchief leverde een belangrijke bijdrage voor deze najaarseditie. Hij is momenteel druk bezig met het schrijven van een boek over het Kanaal door Voorne dat in 2025 uitkomt. Brielle heeft in de loop der tijden verschillende pogingen ondernomen om een directe kanaalverbinding met Hellevoetsluis te krijgen, maar die mislukten. Het Kanaal door Voorne kwam er wel en Bob keek daar op ons verzoek vanuit een Brielse blik naar. Ook Bob zijn we veel dank verschuldigd in ons streven van de Brielse Mare een interessant magazine te maken.

Nico de Vries ging door met zijn reeks Brielle buiten de wallen, hij tekende weer leuke verhalen op over het ontstaan van de wijk Rugge. Ditmaal over het deel dat Klein-Rugge wordt genoemd. Het ziet er, gelet op de positieve reacties van de lezers, naar uit dat er ook in de edities van 2025 nog wat van deze verhalen zullen volgen.

Voorzitter Ynze Kuiper blikte terug naar de twinning van Queenborough en Brielle, een fenomeen waarover hij door middel van reacties van de lezers toch nog meer aan de weet hoopt te komen. Dus schroomt u, als u daartoe in de gelegenheid bent, vooral niet nog wat meer feiten en beeldmateriaal aan te dragen.

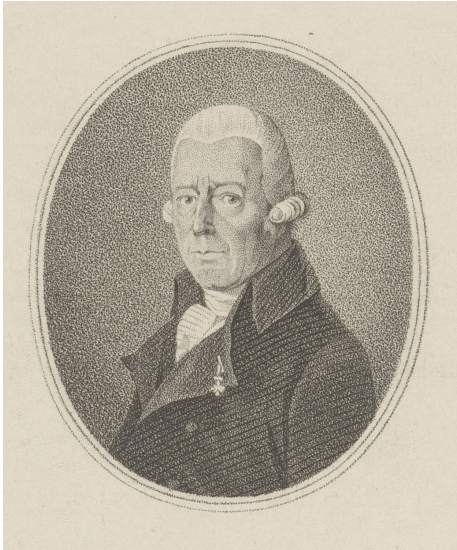
Museumnieuws is er uiteraard weer van Marijke Holtrop. De lezing op de najaarsvergadering op donderdag 14 november in de Raadzaal van het oude stadhuis aan de Markt wordt deze keer verzorgd door dr. Roel Slagmuylders van het Historisch Museum Den Briel. En iedereen weet inmiddels dat Roel buitengewoon boeiend en sappig kan vertellen.

We kregen van een geïnteresseerde lezer, de historicus Bart Ibelings, een artikel aangeleverd over het oudste stadszegel van Brielle dat in Lübeck opdook.

Uiteraard blikken we ook nog even terug naar onze zeer geslaagde excursie naar Breda op 19 september. Als u niet meeging, hebt u echt iets gemist!

Veel leesplezier en graag tot ziens op de ledenvergadering met drankje na afloop op donderdag 18 november in de vertrouwde oude raadzaal.

Klaas Schipper

De Brielse jaren van Hendrik van Wijn

(1740-1831)

pensionaris, historicus en archivaris

Sinds 2019 heeft het Streekarchief Voorne-Putten een nieuw adres. Het oude adres luidde De Rik, maar daarlangs was het archief al enige jaren niet bereikbaar. De nieuwe toegangsweg kreeg de naam Hendrik van Wijnstraat. Een zeer toepasselijke naam, maar wel een die om uitleg vraagt.

Tekst: Aart van der Houwen

Jaloersmakend Ongetwijfeld zal menige archiefdienst jaloers zijn op het adres van ons streekarchief: Hendrik van Wijnstraat 1. Binnen archiefkringen is Hendrik van Wijn* namelijk wereldberoemd; zijn benoeming in 1802 tot eerste 'archivarius' van de Bataafse Republiek, wordt beschouwd als het begin van het Nederlandse archiefwezen. Niet voor niets heet de erepenning van de KVAN (Koninklijke Vereniging van Archivarissen in Nederland), bedoeld voor personen die zich bijzonder hebben ingezet voor het archiefwezen, de *Hendrik van Wijnpenning*.

Niet alleen archiefmedewerkers krijgen zijn naam tijdens hun opleiding ingeprent, ook letterkundigen zullen hem moeten kennen omdat hij tevens als grondlegger van de Nederlandse literatuurgeschiedenis geldt. Ondanks zijn grote verdiensten op velerlei terreinen zijn er slechts twee straten naar hem genoemd, de ene in Amsterdam, de andere dus in Brielle.

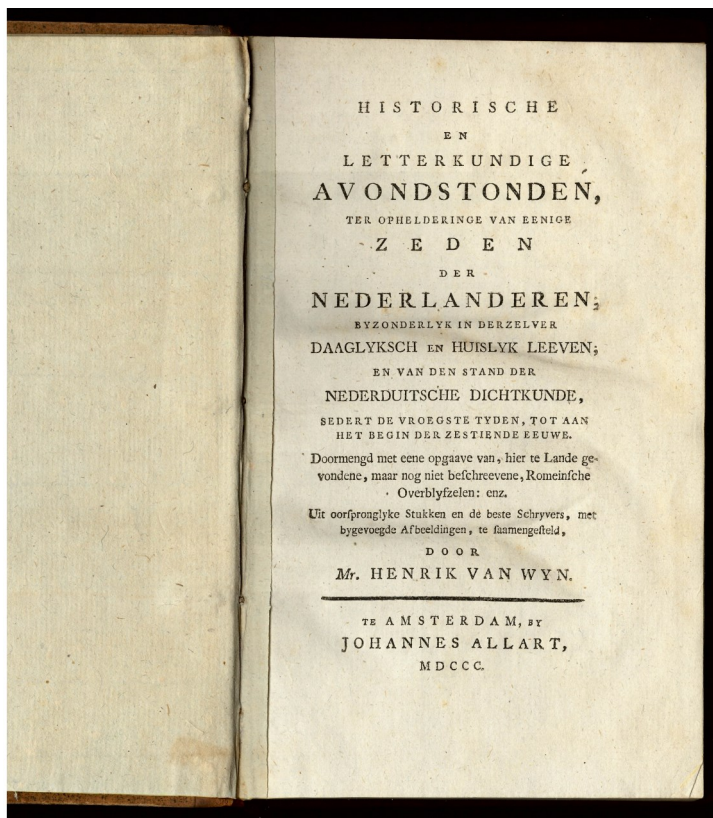
Levensschets

Hendrik van Wijn werd geboren in 's-Gravenhage op 21 juni 1740 als zoon van een sollicitateur-militair, een burger die als bank of geldschietster voor militairen optrad. Gedurende een blauwe maandag volgde hij een militaire loopbaan, maar op 14-jarige leeftijd keerde hij terug naar de schoolbanken: eerst die van de Latijnse school en vervolgens die van de Universiteit van Leiden. Daar legde hij zich vooral toe op de Vaderlandse geschiedenis en rechtshistorische studies. Hij sloot in 1764 zijn studie 'in beide de rechten' af met een historisch-juridisch proefschrift. Gedurende zijn studie was hij lid geworden van een letterkundige kring en was hij begonnen met het aanleggen

van een indrukwekkende verzameling boeken, charters en andere archivalia. Hij correspondeerde met diverse verzamelaars in binnen- en buitenland en raakte goed bevriend met de beroemde bibliofiel Gerard Meerman (1722-1771).

In 1766 vestigde hij zich als advocaat in Den Haag, maar hij bleef in contact met zijn vrienden in Leiden en was er nauw bij betrokken toen de vereniging met twee andere samenging tot de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde. Hij zou regelmatig bijdragen leveren. Na enkele jaren als advocaat te hebben gewerkt, werd hij in 1771, op voordracht van de Prins van Oranje, pensionaris, eerst van Brielle (waarover straks meer) en vanaf 1779 van Gouda. In 1788 werd hij vanwege zijn Patriotse gezindheid ontslagen. Hij werd op een wachtgeld gesteld dat hem in staat stelde om zich opnieuw te storten op wat hem het meest boeide: geschiedenis en letterkunde. De volgende jaren zou hij landelijke bekendheid krijgen door zijn aanvullingen op de Vaderlandse Historie van Jan Wagenaar (1709-1773). Deze reeks was in de periode 1749-1759 verschenen en was erg populair. Van Wijn, die inmiddels over een grote bibliotheek beschikte, besloot om, samen met een aantal historici met wie hij correspondeerde, hierop een aanvulling te schrijven: tussen 1790 en 1797 verschenen jaarlijkse enkele delen 'Byvoegsels en Aanvullingen', in 1807 nog een laatste.

Van Wijn vestigde hiermee naam als historicus die overal over mee kon praten. Wat hij niet kwijt kon in de Byvoegsels, publiceerde hij in 1800 in zijn 'Historische en letterkundige avondstonden'. De titel geeft aan hoe de historische feiten worden gepresenteerd: hijzelf (zijn alter ego Volkhart) krijgt 's avonds bezoek van zijn burens Reinout en Aleide en praat op hun verzoek honderduit over allerhande zaken. Sommige zaken waren echter te

Titelblad van het populaire werk uit 1800

uitgebreid om zo gepresenteerd te worden en dat 'mengelwerk' publiceerde hij afzonderlijk in twee delen 'Huiszittend leeven', waarbij de titel aangeeft dat hij thuis in zijn bibliotheek gezeten zijn onderzoek doet naar de geschiedenis.

Archivaris van Nederland

In Nederland was inmiddels veel gebeurd sinds Van Wijn ambteloos burger was geworden. In 1795 was de Bataafse Republiek uitgeroepen, waren de Staten van Holland ontbonden en was een nieuw landsbestuur aangetreden. Van Wijn was niet vergeten: in 1796 werd hem gevraagd zitting te nemen in de Nationale Vergadering, maar daar bedankte hij voor, liever bleef hij onderzoek doen. Op dat terrein veranderde eveneens veel. Archieven werden niet langer als geheim en bestuurlijk bezit beschouwd, maar als openbaar en publiek eigendom. Op 17 juni 1802 nam het Staatsbewind het besluit dat alle rijksarchieven onder een centraal beheer moesten worden gesteld en kon gezocht worden naar een capabele archivaris. De keuze viel niet toevallig op Hendrik van Wijn, die landelijke bekendheid genoot en toen misschien al werd beschouwd als *'de grootste kenner der Vaderlandsche Geschiedenis die misschien ooit bestaan heeft'*, in de woorden van zijn opvolger als Rijksarchivaris J.C. de Jonge (1793-1853).

Op 5 juli werd Hendrik van Wijn, inmiddels 62 jaar oud, benoemd tot 'Archivarius van de Republiek'. Die functie zou hij (met een korte onderbreking) behouden tot zijn overlijden in 1831. Op een leeftijd dat velen het rustiger aan wilden doen, begon Van Wijn aan een heel nieuwe carrière die bijna 30 jaar zou omspannen.

Zijn belangrijkste opdracht was het verzamelen van de archieven van de oude besturen. Vanuit het hele land en ook uit België, haalde hij archieven, charters en registers naar Den Haag. Hij maakte inventarissen of liet die opmaken en deed onderzoek. Dit zou zijn dagelijks werk worden. De productiviteit blijft bewondering afdwingen, waarbij moet worden opgemerkt dat vanaf 1815 de eerder genoemde J.C. de Jonge hem veel werk uit handen nam, zodat hij zich vooral kon richten op het onderzoek. Aan het begin van zijn loopbaan als archivaris was zijn vrouw Susanna overleden en was Hendrik alleen achtergebleven. In de krant plaatste hij een heel persoonlijke advertentie: *"Hoezeer de overledene, jarenlang, door de felste pijnen aan handen en voeten afgemat, voor zichzelf uit een kwijnend leven is verlost, treft daarom de slag van eene vrouw, die ik in de ziel beminde, mijn gevoelig hart met geene mindere kragt."* Zij werd op 26 mei 1803 begraven in de Grote Kerk in Den Haag. In 1819, inmiddels bijna 80 jaar oud, hertrouwde Hendrik met Margaretha Sonmans, de weduwe van Cornelis Ploos van Amstel. Haar man was schilder, uitgever en verzamelaar geweest en ongetwijfeld zullen Hendrik en Margaretha elkaar zodoende al langer hebben gekend. Na drie jaar huwelijk overleed Margaretha en bleef voor Van Wijn slechts zijn indrukwekkende verzameling. In de nacht van 26 op 27 september 1831, overleed Hendrik van Wijn op 91-jarige leeftijd, omringd door zijn geliefde boeken.

Susanna Bloteling, de echtgenote van Hendrik van Wijn (ca. 1775)

De handtekening van Hendrik van Wijn

De Brielse jaren

In de jaren 1771-1779 woonde en werkte mr. Hendrik van Wijn in Brielle. Hij was door de vroedschap – op voordracht van de Prins erfstadhouder – tot pensionaris benoemd. Als zodanig was hij de juridisch adviseur van het stadsbestuur, stelde hij instructies op voor plaatselijke instellingen en was hij aanwezig bij bezoeken van de stadhouder aan de stad om namens de vroedschap welkom te heten. Hij verbleef vaak in Den Haag, maar was verplicht om in Brielle een woning te hebben en zoveel als mogelijk de vergaderingen van het stadsbestuur bij te wonen. In Den Haag verbleef hij in het stadslogement.

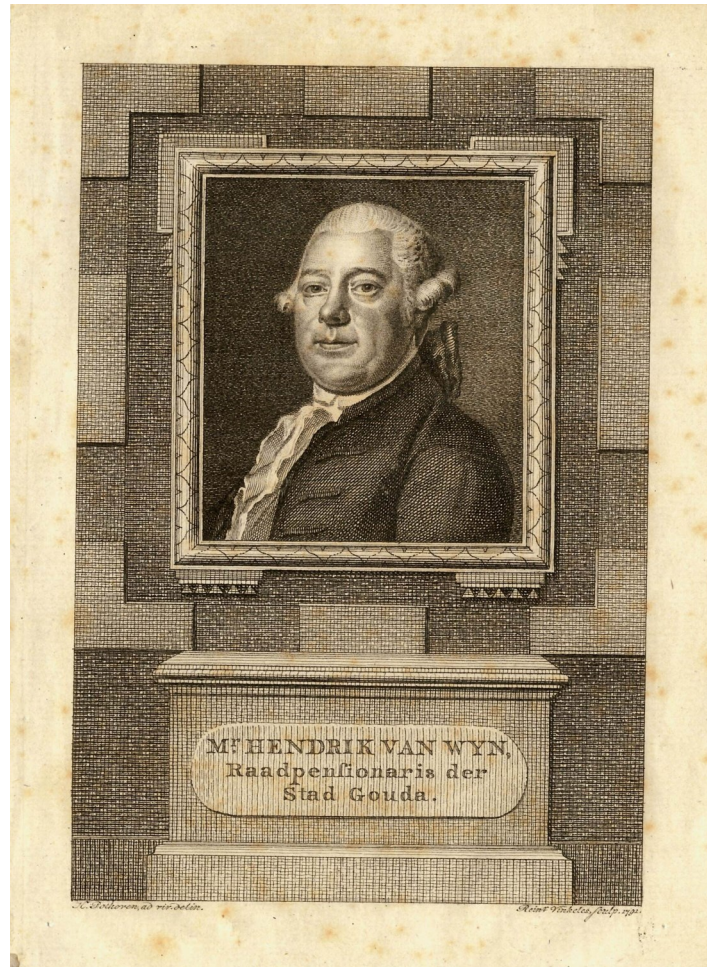
In april 1774 trouwde hij in Den Haag met de tien jaar oudere weduwe Susanna Bloteling. Zij kwam in Brielle wonen en vergezelde hem regelmatig naar Den Haag. Dat gaf onverwachte problemen: in 1777 werd voorgesteld om een nieuw ledikant aan te schaffen voor de Pensionariskamer omdat het huidige bed *“niet alleen zeer slegt was maar ook daarenboven, als in zijn origine alleen voor een persoon geschikt zijnde, absolutelijk te eng was tot het comprehendeeren van twee personen, in welk geval echter de tegenswoordige heer pensionaris Van Wijn verkeerde zoo dikwijls hij met zijne huysvrouw in’t voorsegde logement kwam te logeeren”*.

We mogen aannemen dat Van Wijn erg content was met zijn benoeming in Brielle, die precies op tijd was geweest. Op 1 april 1772 werd namelijk het tweede eeuwfeest gevierd van de bevrijding van de stad. Van Wijn was hier vol van en schreef een uitgebreid verslag van de festiviteiten dat verscheen in de Nederlandse Jaarboeken. Maar hij deed ook onderzoek naar wat er over 1 april in Brielle bekend was. Dat bracht hem ertoe in het archief van Brielle te duiken. Dat was destijds niet gebruikelijk en hij moest dan ook toestemming krijgen om de stukken in te zien. Met zijn werk wist hij het stadsbestuur enthousiast te maken zodat hij uiteindelijk opdracht kreeg om het archief te inventariseren. Dankzij de inventaris die hij toen maakte, weten we dat het archief van de stad omstreeks 1775 redelijk compleet was: Van Wijn somde hele reeksen met jaarrekeningen op van de stad en van kloosters, die sindsdien helaas voor een groot gedeelte verloren zijn gegaan.

Cartularium

In 1773 overleed Jean-Baptiste Verdussen (1698-1773), een in kringen van verzamelaars en boekhandelaren bekende naam. Diens collectie zou in juli 1774 publiek worden geveild in Antwerpen. Ongetwijfeld werd Van Wijn getipt en hij ontdekte al snel dat er een interessant stuk werd aangeboden dat in Brielle thuishoorde. Het betrof het ‘Cartularium van Rugge’, een 15e-eeuws register met afschriften van voor het klooster van Sint-Elizabeth bij Rugge belangrijke akten. Hij wist het stadsbestuur ervan te overtuigen om een bod uit te brengen en slaagde erin het boek voor fl. 98:17:0 te verwerven. Het is nog steeds een topstuk in de collectie van het streekarchief.

De Jonge, die in 1831 een necrologie van Hendrik van Wijn opstelde, schreef daarin *“het tijdvak van zijn verblijf in den Briel moet gerekend worden onder de meest vruchtbare van zijn letterkundig leven”*. Diens productiviteit was inderdaad indrukwekkend. Naast zijn werk als pensionaris en adviseur op alle mogelijke terreinen, zag hij kans om zich te verdiepen in het leven van Nicolaas III van Putten (ca. 1260-1311), en diens graftombe in de kerk van Geervliet, die behoort tot de oudste in Nederland. In juli 1778 leverde hij twee doorwrochte artikelen af die in 1781 werden gepubliceerd in de Werken van de Maatschappij der Nederlandsche letterkunde en die nog steeds geraadpleegd.

Van Wijn als raadpensionaris van Gouda (ca. 1790)

De eerder genoemde inventarisatie van het Brielse archief was voor Van Wijn slechts de eerste stap; hierna begon hij aan een onderzoek naar de geschiedenis van Brielle. Getuige de uittreksels en aantekeningen die bewaard zijn gebleven had hij het plan opgevat om een aanvulling te schrijven op Alkemade's 'Brielle en de landen van Voorne' dat in 1727 was uitgegeven. Helaas is het daarvan nooit gekomen omdat hij in 1779 een benoeming tot pensionaris van Gouda aanvaardde. Een ander onderzoek dat hij in Brielle begon en helaas evenmin tot een einde kwam, was de zoektocht naar de locatie van het legendarische Witla, de handelsplaats aan de Maas die in 837 door de Noormannen was verwoest.

Afscheid

Brielle heeft bijna twee eeuwen lang een pensionaris in dienst gehad. De stad betaalde slechts het minimumloon en de meeste pensionarissen vertrokken dan ook na het verstrijken van hun termijn van drie jaar, of zelfs eerder. Hendrik van Wijn bleef langer dan gebruikelijk en vertrok pas in zijn derde termijn, mede omdat hij in Gouda meer zou ontvangen. Maar er zal ongetwijfeld meer hebben gespeeld. Zijn belangstelling voor de geschiedenis werd in Brielle bevredigd. En ook het stadsbestuur was zeer tevreden. Bij het afscheid in 1779 verklaarde burgemeester Van der Sluis dat Van Wijn de zesde pensionaris was in zijn jaren als vroedschap maar dat geen van de voorgangers ("niet gaarne iets, hoe gerings, van de welverdiende lofbetuygingen op zijn tijd aan de voorgaande vijf heerren gedaan, zoude willen verminderen") zoveel "aangenaame en gelukkige evenementen had voortgebracht" als Hendrik van Wijn.

Jacob van Maerlant

Van Wijn zelf beloofde bij zijn afscheid dat hij Brielle nooit zou vergeten. Hij hield woord, zo bleef hij in contact met de Brielse geschiedvorser Jan Kluit (1722-1811) en correspondeerde met hem over het zegel van het ambacht Maerlant, dat hij in de archieven in Den Haag had aangetroffen.

Hij bleef ook onderzoek doen en aan hem komt de eer toe dat hij Jacob van Maerlant aan Brielle koppelde. Voordien werd Jacob vooral in verband gebracht met zijn geboorteplaats Damme. Wanneer hij het precies ontdekt heeft is niet bekend, maar in zijn 'Avondstonden' (1800) ging Van Wijn uitgebreid in op Maerlant en wat daar nog aan herinnerde, van de Maerlantse kerk tot de Maerlantse haven en legde hij de link met Jacob de coster van Maerlant.

Dat onderzoek deed hij soms aan de hand van archiefstukken die hij uit het Brielse archief had gelicht. Na zijn overlijden werden deze boeken terug bezorgd in Brielle, maar helaas niet alle: sommige worden nog altijd bewaard in de 'Collectie Van Wijn' in Den Haag.

**Hendrik wordt ook als Henrik gespeld. Ik heb ervoor gekozen om consequent Hendrik te schrijven.*

Tekening van de grote kast waarin het Brielse archief was ondergebracht (ca. 1775)

OUDSTE STADSZEGEL DUIKT OP IN LÜBECK

De in de middeleeuwen gespecialiseerde historicus Bart Ibelings heeft in het stadsarchief van de Hanzestad Lübeck het oudste stadsezel van Brielle teruggevonden. Het vroegst bekende stadsezel tot nu toe is het zogenoemde kleinzegel uit 1397.

Tekst: Bart Ibelings bewerkt door Nico de Vries

Het oudste Brielse stadsezel stamt uit 1332, dus heel kort na het verkrijgen van het stadsrecht in 1330. Het zegel is vermoedelijk al bij het openen van de brief beschadigd geraakt. Hoewel de digitale afbeelding matig van kwaliteit is, zijn op het sluitzegel onmiskenbaar de contouren van een kasteel waar te nemen en is links in de kasteeltoren een hoog raam te zien. Met dat raam begint de puzzel die Ibelings heeft weten te leggen. Bij het trekken van zijn conclusies houdt historicus zoals het een goed wetenschapper betaamt, een slag om de arm, maar zijn wetenschappelijke essay is meer dan overtuigend.

In 'Bryele' geschreven

Ibelings twijfelt er niet aan dat de brief in juli 1332 in 'Bryele' is geschreven en in de weken daarna naar Lübeck is verzonden. In het Latijn bieden de consules, scabini totaque communitas oppidi Bryelensis, ofwel de raad, schepenen en gemeente van de stad Brielle, Lübeck in haar oorlog met Stavoren de diensten van de stad aan. Het jaar daarop werd die oorlog overigens door ingrijpen van hogerhand alweer beëindigd.

De inhoud van de brief op zich is al van een zeker historisch belang. De dan nog jonge stad kiest in het tweede kwart van de veertiende eeuw in een handelsconflict partij. Brielle zegt daarmee een actieve maritieme politieke rol te willen spelen in de lucratieve vrachtaar en visserij op de Oostzee. Achteraf gezien heeft die opstelling de stad geen windeieren gelegd. Op verzoek van de Vrouwe van Voorne geeft de koning van Zweden in 1368 de inwoners van Brielle en de lande van Voorne toestemming vrij te handelen in zijn rijk. Tegelijk krijgt de stad een 'vitte' ofwel handelsnederzetting op Schonen. Deze plaats op de zuidpunt van Zweden was in die tijd een belangrijke handelsplek voor met name de in de Oostzee gevangen haring.

Een fors zegel met een doorsnede van negen centimeter

‘ons cleynsten zeghel’

Stadsarchief van Lübeck

Terug naar het stadszegel. Het door Ibelings gevonden oudste stadszegel uit 1332 lijkt veel op latere stadszegels. In het stadsarchief van Lübeck ligt een andere brief die Brielle circa 1370 aan Lübeck heeft verstuurd en waarin Brielle verzoekt de aangehouden schuiten van haar burgers Jan Cogghe en Jan Janssoen waarmee zij vissen op Schonen, te laten gaan. Ook dit zegel is beschadigd, maar niet zo erg dat het niet te herkennen is als het grootzegel dat voormalig stadsarchivaris Klok in 1966 als een los en dus ongedateerd exemplaar had gevonden in het Nationaal Archief.

Op dit laatste zegel staat een kasteel met een gesloten poort met daarvoor een opgehaald getralied valhek. Aan weerszijden van de poort is een toren geplaatst met kantelen en daarin op twee niveaus hoge en smalle gotische ramen. Zo'n raam is ook te zien op het oudste zegel uit 1332. Uit de beide torens hangt een vlag aan een stok. Boven de poort tussen de torens staat op een rij kantelen een aanziende leeuw. Een verwijzing naar het wapen van de heren van Voorne.

Gewichtigste documenten

Historicus Bart Ibelings concludeert ‘met enige voorzichtigheid’ dat Brielle vanaf zeker 1332 tot diep in de veertiende eeuw haar gewichtigste documenten heeft gezegeld met het groot stadszegel. Een fors zegel met een doorsnede van negen centimeter. Raakt het vroegste zegel tot nu toe, het kleinzegel van 1397, met deze ontdekking in de vergetelheid? Vermoedelijk niet. Waar het grootzegel aan belangrijke documenten hing, was het kleinzegel doorgaans in gebruik voor dagelijkse zaken. Het kleinzegel uit 1397 zal in de stadsgeschiedenis vanaf nu ongetwijfeld het predicaat ‘ons cleynsten zeghel’ meekrijgen.

Het wetenschappelijk essay ‘Veertiende eeuwse brieven te Lübeck met het oudste Brielse stadszegel’ van Bart Ibelings is opgenomen in de bibliotheek van het Streekarchief Voorne – Putten. In de leeszaal van het archief is tevens een tweede essay van Ibelings met de titel ‘Zegels van de dorpen Maarland en Brielle’ in te zien.

VAN DE VERENIGING

Na een wat onbestendige zomer is nu wel echt de herfst aangebroken. Dat het klimaat langzaam aan het veranderen is, kan niemand meer zijn ontgaan. In mijn optiek was het vooral natter en winderiger dan voorheen. De natuur weet er niet goed raad mee merkte ik in mijn tuintje. Gelukkig gaan we gestaag door met leven en voortplanten ondanks de steeds beklemmender en dichterbij komende ernstige conflicten en oorlogen die ons wereldbeeld doen wankelen. Na ons de zondvloed?

Dat zou zomaar kunnen. Als je bij een historische vereniging bent aangesloten, heb je normaal gesproken ook belangstelling voor de geschiedenis. Hieruit valt hoop te putten want velen hebben het einde der tijden al heel lang geleden voorspeld, maar tot nu toe hebben ze er altijd behoorlijk naast gezeten. Dat wil natuurlijk niet zeggen dat we dus maar gemakkelijk achterover kunnen gaan leunen. Hopelijk niet te laat maar het is wel de hoogste tijd om nog bewuster te gaan leven en de handen ineen te slaan om erger te voorkomen.

Onze fijne vereniging bevindt zich naar mijn mening op dit moment ook een beetje in die situatie. De oude normen en vastigheden zijn weggevallen. Gemeente Brielle is niet meer en dat heeft toch meer impact dan in eerste instantie werd gedacht. Voor de nieuwe gemeente Voorne aan Zee en haar bestuurders geldt precies het- zelfde. Het is een voorzichtig aftasten van wat in de toekomst wel en niet mogelijk is. Veel oudgedienden hebben het strijdtoneel verlaten en met hen is helaas de zo broodnodige ervaring, kunde en kennis ook verdwenen.

Wij, als bestuur van de Historische Vereniging De Brielse Maasmond, hebben besloten om ons kruit maar even droog te houden en af te wachten hoe in de nabije toekomst, zal worden omgegaan met die zaken die ons zo na aan het hart liggen. Blijft ons museum gehandhaafd zoals het nu draait? Zo niet, wat staat er dan te gebeuren en wat zal onze positie worden als vereniging? We tasten in het duister en hebben besloten even pas op de plaats te maken met plannen voor de toekomst.

De vereniging gaat natuurlijk gewoon door met het vaste werk en het bestuur houdt zeker de vinger aan de pols. De ledenvergadering in het voorjaar werd noodgedwongen gehouden in de Sjoel. De raadzaal werd ons niet meer ter beschikking gesteld. Voorafgaand aan de vergadering hield Leo Arkenbout een interessante lezing over de Torpedisten van Den Briel. De teruggetreden voorzitter Dick Verbeek en zijn vrouw werden bedankt voor hun inzet en de interim-voorzitter werd benoemd tot voorzitter. De opkomst had wel een beetje beter mogen zijn. Dat lukt vast wel in november.

Het bestuur heeft de afgelopen maanden enige vergaderingen gehouden en het dagelijks bestuur houdt onderling zeer regelmatig contact. De onderlinge sfeer is goed en dat is te merken in de besluitvorming.

We hebben acte de présence gegeven bij de installatie van onze nieuwe burgemeester, Arno Scheepers. Hij heeft aardig gereageerd op ons presentje maar tot nu toe heeft hij zich nog niet aangemeld als lid! Bij de museale activiteiten zijn we natuurlijk aanwezig en we onderhouden contacten met de museumleiding.

We hebben ook onze opwachting gemaakt bij wethouder Janneke Postma, die culturele zaken in haar portefeuille had. Niet alleen om kennis te maken maar ook om van haar haar te horen wat het beleid gaat worden ten aanzien van het museum. We hoopten dat ze kon toezeggen dat we in de toekomst weer gebruik kunnen maken van de raadzaal hier in Brielle voor onze ledenvergaderingen. Ze zou haar best daarvoor gaan doen. We zullen nu met haar opvolger in conclaaf moeten, want zij heeft zeer recent afscheid van het college genomen.

Gelukkig zijn er ook leuke zaken te melden. Het bestuur heeft besloten de jaarlijkse excursie te laten doorgaan hoewel het eerder gestelde minimum aan deelnemers (30) net niet werd gehaald. Helaas moesten op het laatste moment nog vier deelnemers door ziekte afhaken. Heel jammer en we wensen hen veel sterkte en beterschap toe. De excursie was een groot succes en ook het weer hielp hieraan mee. In dit blad meer daarover.

Het plaatjesboek van de Plus supermarkt ligt weer te koop in die winkel en als je veel koopt krijg je ook veel plaatjes. Onder auspiciën van onze vereniging hebben Dick Verbeek en Leo Arkenbout er een fraai ogend en interessant boek van gemaakt. Van John Bos krijgt de Historisch Vereniging De Brielse Maasmond ook alle lof toegezwaaid. Fijn, want zo staan we weer op de kaart.

Tot onze spijt zien we het ledental langzaam maar gestaag teruglopen. Het ontstaat door natuurlijk verloop en dat is begrijpelijk voor een vereniging waarin de gemiddelde leeftijd redelijk hoog ligt. Maar dat er bijna niemand bijkomt, moeten we zien te veranderen. Kijk eens om u heen of er niet iemand in uw kring warm te maken is voor het lidmaatschap. Een paar extra leden juichen we zeer toe.

Als u dit onder ogen krijgt, hebben we nog ongeveer twee weken tot de ALV op 14 november. Deze keer weer als vanouds in de raadzaal van het stadhuis aan de Markt. De lezing wordt verzorgd door dr. Roel Slagmuylders van het museum.

Ik reken er op u daar weer te ontmoeten.

Ynze Kuiper
Voorzitter

Queenborough en Brielle

Queenborough Guildhall museum

In mei van dit jaar bracht ik een bezoek aan The Isle of Sheppey. Mijn bezoek was tweeledig. Ik wilde iets uitzoeken over de tocht naar Chatham, de slag op de Medway, en dat combineren met het afscheid van een paar oude vrienden van De Shurland Lodge, een Vrijmetselaarsloge in Sheerness. Een van hen had met de conservator van het museum The Guild Hall in Queenborough, de afspraak gemaakt dat ik het museum, dat alleen in de weekenden open is, op een doordeweekse dag mocht bezoeken. De dame, een van de mensen die het museum beheert, is Mrs. Linda Vine. Ze had al fotoboeken voor me klaargelegd en het een en ander uitgezocht. Klaarblijkelijk is er een klein misverstand opgetreden want het bleek dat deze albums foto's bevatten van evenementen die van doen hadden met de twinning van Queenborough en Brielle. Weliswaar niet direct wat ik zocht maar het was wel heel interessant wat ik te zien kreeg. Best een aardig idee voor een artikel in De Brielse Mare? Wel ja, doen.

Tekst: Ynze Kuiper

Het museum de 'Gilde Hall' is gevestigd in het Raadhuis van Queenborough. Dit gebouw stamt uit 1798 en is gebouwd op de fundatie van een soort markt. De nadruk van de museumcollectie ligt wel op de periode van de wereldoorlogen en de rol die dit stadje (en eiland) daarin gespeeld heeft. Op het eiland stond de wieg van de Britse luchtvaart en in de Tweede Wereldoorlog voeren vanaf Queenborough meer dan honderd mijnenvegers om de omliggende wateren mijnenvrij te houden.

In de raadzaal viel mijn oog op twee ingelijste documenten. Het ene gekleurd en fraai gekalligrafeerd en het andere, veel grotere, in heel oud Nederlands en met een zeer dicht op elkaar geschreven tekst. Er vielen toch wel wat Nederlandse woorden te herkennen. Ik heb er foto's van gemaakt (zie foto). Het ene bevatte een wens tot fijne en langdurige samenwerking en uitwisseling tussen Queenborough en Brielle en het grote ingelijste document bleek een kopie te zijn van de stadsrechten van Brielle te zijn ontvangen van **Gerard van Vorne, Burghgrave van Zelant op Zente Andriesdach** (30 november) **als men screef dye iare ons Heren dusent driehondert ende dortich, anno 1330** dus.

Intensieve stedenband

De informatie die ik in eerste instantie zocht, heb ik niet in Queenborough gevonden, maar wat ik wel vond deed me omzien in verwondering. Wat blijkt: meer dan 25 jaar heeft er een intensieve band bestaan tussen de stadjes Queenborough en Brielle.

Twinning, jumelage, partnersteden of zustergemeenten of hoe je het ook wilt noemen, het komt allemaal ongeveer op hetzelfde neer. Het is het aangaan van vriendschappelijke en culturele banden tussen gemeenten in verschillende landen. Stedenbanden werden na de Tweede Wereldoorlog gezien als middel tot verzoening en om vrede en begrip tussen de volkeren te bevorderen. In de jaren zestig werden veel stedenbanden aangegaan vanuit een idealistisch motief.

Twinning Brielle met Queenborough plakkaat met zegel in Guildhall
(Foto: Y. Kuiper)

Flag of Honour

*Bord Zangsgroepen
Guildhall Queenborough
(Foto Y. Kuiper)*

*Burgemeesters met vlag van eer
van Raad van Europa*

Vanuit de raad van Europa werd in die tijd gepropageerd om gemeenten hieraan actief deel te laten nemen. Veel plaatsen gaven hieraan gehoor en vanaf de jaren zestig werd er veel moeite en tijd gestoken om elkaar en elkaars cultuur beter te leren kennen. Vast en cruciaal onderdeel was het wederzijds bij de gezinnen logeren. Vele jonge Briellenaren waren in die tijd nog nooit veel verder gekomen dan de grenzen van Voorne en Putten en nu werden reizen met de club of vereniging ondernomen die ongekend waren. Busreizen en het oversteken van de soms woeste Noordzee was al een heel avontuur. Logeren bij vreemden, mee-eten met wat de pot schafte zoals porridge en lammetjesthee. Voor de eerste keer je proberen verstaanbaar maken in een vreemde taal, de Engelse taal. Valt niet mee, zelfs al had je op school een voldoende voor die taal. Best spannend. Daarnaast natuurlijk ook de sportieve uitdaging. Voetbal, korfbal, zwemmen en rugby en dat soort sporten maar ook zangkoren die de competitie aangingen. Voor de Britse jeugd gold natuurlijk hetzelfde. De band van Libertatis Primitiae haalde het in hun hoofd om op zondag luid spelend door de straten van Sheerness te marcheren. Niet elke Engelsman was hier echt blij mee, maar de Hollanders werden gedoogd. Bouwen Torremans, oud-leraar Engels en oud-voorzitter van het QBC (Queenborough - Brielle Comité) heeft me een stel leuke verhalen over deze stedenband verteld. Hoewel ik eigenlijk als import Briellenaar nooit iets had gehoord over de twinning kwamen de verhalen wel los bij willekeurige inwoners van Brielle, die ik ernaar vroeg. Veel van de toenmalige jeugd heeft warm gekoesterde herinneringen aan de belevenissen op Sheppey. Soms ook een drama zoals de kleine Engelse jongen die niet meer terug wilde naar huis en zijn paspoort had verstopt. Uiteindelijk hebben heel wat jonge Briellenaren Sheppey mogen zien en beleven. Niet alleen clubs, verenigingen en schoolklassen maakten kennis met de overkant. Ook vanuit de kerk en de vrijmetselarij waren er intensieve banden opgebouwd waarvan enkele tot op de dag van vandaag voortduren.

Queenborough

Het was en is een klein havenplaatsje op het eiland Sheppey. Een eiland van ongeveer vijftien kilometer lang bij acht breed. Het ligt aan de zuidkant van het Thames-estuarium. Het is een onderdeel van het Graafschap Kent waarvan het gescheiden is door 'The Swale', een wantij (aan beide zijden open naar zee). Het eiland is aan de noordkant, de kant van de zee, wat hoger met wat kliffen. De zuidzijde aan de Swale en de kant van Kent loopt af in een moerasachtig gebied met slenken, kreken en schorren. Het is een getijdengebied met modder, zand en grindbanken. Ideaal voor wad- en waadvogels. Sheppey is door een hefbrug en een fly-over (die er naast ligt), verbonden met de vaste wal van Kent waar ooit de 'Kings Ferry' voor het transport over water zorgde.

King Edward III liet hier in 1361 een kasteel bouwen want dit grote zoutwatergetijdengebied en de mondingen van de rivieren Medway en Thames hadden geen enkele verdediging tegen buitenlandse invallen van Noormannen en andere ongewenste vreemdelingen. Hij noemde de burch naar zijn vrouw, Queen Philippa. Al snel ontstond een stadje dat zich kon bedruipen door tol te heffen van de scheepvaart alsmede door vis- en oestervangst en scheepsreparatie. Later kwam daar de wolhandel bij waarop ze een monopoly hadden. Het stadje heeft perioden van grote bloei gekend maar ook tijden dat er diepe armoede heerste en de pest rondwaarde. Een van de bloeiperiodes ontstond kort na de Hollandse overval op Chatham in 1667. De Nederlandse mariniers hebben het in aanbouw zijnde fort in Sheerness gesloopt en gelijk ook maar de restanten van Queenborough castle met de grond gelijk gemaakt. De Engelsen realiseerden zich toen dat de verdediging van hun riviermondingen zeer te wensen overliet en gingen de put dempen waarin hun kalf verdronken was. Nu werden verdedigingswerken gebouwd. Dit bracht voor Queenborough welvaart en vertier. Zelfs de grote Lord Nelson was regelmatig te vinden in de etablissementen in dit havenstadje.

Bobby's in Brielle

De Engelsen wilden een feestje. Een staaltje Britse humor

*Model oestervisser in Guildhall Queenborough.
(Foto: C. Warbout)*

Archief

Toen ik terug was in Brielle en op nader onderzoek uitging, bleek de stedenband tussen Brielle en Queenborough al te bestaan sinds 1967. Het archief in Brielle bezit zes dozen materiaal over deze twinning. Naast alle mogelijke herinneringsparaferalia kwam ik ook een jubileumboekje tegen over 25 jaar twinning. Een mooi tijdsbeeld duikt op met leuke verhalen. Oud-loods, oud-vrijmetselaar en oud-voorzitter van het Queenborough – Brielle Comité doet (wijlen) Cor van Putten een prachtig verslag van het bezoek van het college en de gemeenteraad van Brielle aan de gemeente in Queenborough. Dit verhaal wil ik de lezer niet onthouden.

Het initiatief tot twinning was uitgegaan van Queenborough. Vanuit Queenborough arriveerde een brief in het Engels dat de council of Queenborough in Sheppey aan Brielle vroeg of zij er iets voor voelde om tot een twinning te komen. Brielle, dat er op dat moment financieel niet best voor stond, ging schoorvoetend akkoord zolang het maar met gesloten beurzen kon. Nadat de 'Massbearer', een speciale functionaris die bij bijzondere gelegenheden de kostbare zilveren en met edelstenen bezette regalia van de stad voor de Mayor en het stadsbestuur uit moest dragen als teken van hun waardigheid en macht en bij deze gelegenheid optredend als afgezant en kwartiermaker, zijn opwachting kwam maken, bleek de keuze op Brielle te zijn gevallen.

Waarom Brielle?

De Engelsen wilden een feestje. Een staaltje Britse humor. Je kiest dan als onderwerp de grootste nederlaag die je ooit geleden hebt in jouw maritieme geschiedenis. En het waren de Hollanders die dat op hun geweten hadden. Wat Michiel de Ruyter, Cornelis de Witt, Van Brakel en Van Ghent hadden geflikt, grenst aan gekkenwerk. In een vijandig land een levensgevaarlijke fuik binnenvaren met mogelijk geen weg terug, dat doet geen enkel weldenkend mens! Dat dachten de Engelsen ook en zij werden dus volkomen verrast. Na de invasie van het net opgerichte Marinierskorps op het eiland Sheppey, zeilde de vloot van onze zeehelden de Thames en vervolgens de Medway op. Totale paniek bij de Engelsen, hun marineschepen in brand gestoken of gezonken. Als klap op de vuurpijl namen die Dutchies als trofee ook nog hun vlaggenschip, de Royal Charles, mee naar Hellevoetsluis.

De Ruyter had iets met Tromp en Tromp had iets met Brielle en Brielle lag aan een rivier en Queenborough ook en dus is het zo klaar als een klontje dat dan Brielle driehonderd jaar later uitverkoren werd....

Het verhaal van Cor van Putten (hier en daar wat ingekort):

...en dus toog een aantal Brielse raadsleden met hun dames, tolk, onder aanvoering van burgemeester Van Es, voor een tegenbezoek naar Queenborough, waarbij toch de reiskosten, voor een deel althans, uit de gemeentekas werden betaald.

Het stadje, met een bevolking van 4000 zielen, was niet riant, maar de ontvangst was allerhartelijkst. We werden gehuisvest bij particulieren, en ondervonden dus als eersten wat deelnemers aan uitwisselingen na ons te wachten zou staan. Er waren excursies georganiseerd en ook een bijzondere kerkdienst in een eeuwenoud kerkje. We bezochten de stranden en de rest van het eiland.

In het nabije Sheerness lag een op oefentocht zijnde Nederlandse oorlogsbodem voor een paar dagen afgemeerd. De commandant, ingelicht over het bezoek van een Nederlandse burgemeester aan Queenborough, besloot enige luister bij te zetten aan zijn en ons bezoek en kwam met zijn officieren op de lumineuze gedachte dat Queenborough in 1667 tijdens de tocht naar Chatham wel door de Nederlanders was veroverd, maar bij hun terugtocht niet officieel in de handen van een admiraal of generaal was teruggegeven. Dat moest nú, weliswaar wat laat na 300 jaar, dan maar eens gebeuren. Hij zette dus een in zeventiende-eeuwse uniformen en kledij

gestoken vendel Hollandse zeekrijgers aan de wal hetwelk, toen het in Queenborough was aangekomen, onder tromgeroffel en het op luider toon voorlezen van plakaten ten overstaan van de stadsbesturen van Queenborough en Brielle en het toegestroomde volk, de stad alsnog aan de Britse overheid overdroeg, hetgeen 300 jaar geleden om de een of andere redenen achterwege was gebleven. Op haar beurt kreeg de Nederlandse marine te maken met de Engelse gastvrijheid en dat hebben ze geweten, heb ik mij laten vertellen!

Op een speciaal belegde openbare vergadering- de Engelse burgemeester en wethouders droegen toen nog zwarte toga's en witte pruiken – bijgewoond door de Brielse vertegenwoordigers en een talrijk aanwezig publiek bevestigde de council van Queenborough het besluit tot het aangaan van een Town-twinning met Brielle. Burgemeester Flanigan benoemde gelijk de leden van het comité en stelde hen ook gelijk voor. Burgemeester Van Es, liet zich niet van de wijs brengen en ging na zijn toespraak over tot het voorstellen van het Briels comité. Tot hun grote verbazing en hilariteit hoorden de Brielse raadsleden dat drie van hen werden verzocht zich van hun zetels te verheffen om te vernemen dat ze de functie van respectievelijk voorzitter, secretaris en penningmeester van het Brielse twinningscomité hadden toebedeeld gekregen. Alle comitéleden werden uitbundig gefeliciteerd en succes gewenst met hun mooie taak. Het was me het bezoekje wel!Tot zover Cor van Putten.

M.L. Middelhoek

Op het fraai door M.L. Middelhoek gekalligrafeerde plakkaat staat te lezen dat de raad der gemeente Brielle op 30 maart 1968 in plechtige zitting bijeen met de burgemeester en vertegenwoordigende leden van de raad der gemeente Queenborough, de wens uitspreekt dat de banden verder zullen worden aangehaald en dat uitwisseling op velerlei gebied van hoge waarde mag zijn voor de bevolking der beide steden.

In de gesprekken die ik heb gehad met Briellenaren die deze twinning bewust en van dichtbij hebben meegemaakt, kwam duidelijk naar voren dat dit ook prima gelukt is.

Maar wat gebeurde er daarna?

In 1974 kwam er een gemeentelijke herindeling in Kent. Alle plaatsjes op Sheppey en ook Faversham en Sittingbourn op de vaste wal van Kent, vielen voortaan onder de 'Swale borough Council'. Dit was zeker niet in het voordeel van de twinning want nu viel het hele eiland eronder. Economisch ging het niet goed, maar ook in Brielle was de belangstelling tanend. Nieuwe raad, nieuw bestuur met belangstelling elders. De ogen, en dan met name die van wijlen oud-burgemeester Cor de Ronde, trokken naar het oosten. De Sovjetunie die aan het verbrokkelen was en een scheurend IJzeren Gordijn. Voor de idealisten een rijk en nog onontgonnen gebied. Als een van de eerste steden had Brielle een oostblokstadje als partnerstad: Havlickuv Brod in voormalig Tsjecho-Slowakije. En dat stootte Queenborough van de troon. Althans, zo wordt het door sommigen ervaren. Van de twinning met Queenborough rest er verder niet veel meer. Met zo nu en dan nog een kleine opflakking is het verder als een nachtkars uitgegaan. Zoveel mensen die er zijn geweest, zoveel vrijwilligers die zich ingezet hebben en dan in zo'n relatief korte tijd volledig afgeserveerd. Over en uit. Een officieel einde aan de twinning kwam aan het begin van ambtstermijn van burgemeester Van Viegen in 2002.

Wie bij de patatzaak op de hoek van de Nobelstraat staat te wachten op zijn patatje mét, moet wel bijna zeker het straatnaambordje zien. Wat eerst de Schoolstraat heette is nu de Queenboroughstraat. Toch nog een zichtbaar stukje vrij recente geschiedenis om te koesteren.

Het aardige van mijn bezoek dit jaar aan Queenborough is, dat het uiteindelijk toch een gevolg is van de twinning met Brielle, 57 jaar na dato.

Twee partnersteden van Brielle

De ogen, en dan met
name van wijlen
oud-burgemeester
Cor de Ronde,
trokken naar het
oosten

*Uit het Streekarchief
Voorne-Putten*

Kanaal van Brielle naar Hellevoetsluis zat er niet in

Gedurende tweeëneenhalve eeuw ondernam Brielle diverse pogingen een kanaal aan te leggen naar Hellevoetsluis. Hoewel er veelbelovende initiatieven tussen zaten, is het plan nooit gerealiseerd.

Tekst: Bob Benschop

De eerste poging dateerde van april 1597. Het verplaatsen van het veer op Zeeland van de Hoornse Hoofden naar de Hellevoetse Sluis vormde een eerste aanwijzing dat die plek veel potentie bezat om nieuwe commerciële mogelijkheden te ontplooien. Nog voordat Hellevoetsluis kon uitgroeien tot admiraliteitshaven, probeerde Brielle grip te krijgen op de verkeersstromen over het eiland door in 1595 een voetpad aan te leggen. Vanwege het stof of de modder

voldeed dit niet aan de verwachtingen, zodat er aan de Staten van Holland toestemming werd gevraagd een vaart te mogen aanleggen. In een jaar tijd werden er flinke vorderingen gemaakt, maar het project liep in 1598 vast op een dijk bij Nieuwenhoorn. Dat was een domper voor Brielle, omdat hiermee een efficiënte verkeersroute uitbleef. En als dit kanaal wel was gerealiseerd, had dit mogelijk de enige trekvaart op het eiland kunnen worden.

In 1597-1598 liet Brielle een vaart graven langs het reeds aangelegde voetpad. Dit kanaal kwam niet verder dan Nieuwenhoorn. Het voetpad is tegenwoordig de Rijksstraatweg en de vaart is nog altijd terug te vinden tussen de Rijksstraatweg en het stuk fietspad dat langs het Spui ligt.

Herkansingen

De wens voor een vaart naar Hellevoetsluis kwam met enige regelmaat terug op de agenda. In 1607 bestudeerde een commissie de mogelijkheid om de vaart alsnog verder aan te leggen en hiervoor een belasting op bier te heffen. Het bleef zonder resultaat, totdat er in 1618 en 1625 nieuwe ontwerpen werden gemaakt. Van het plan in 1625 is een kaart bewaard gebleven, die Jacques Klok ooit wist te verwerven en aan het stadsarchief toevoegde. In het plan werden feitelijk de havens van Hellevoetsluis en Brielle rechtstreeks met elkaar verbonden. Het is de vraag of de Staten van Holland het voorstel ooit serieus hebben genomen, er kwam in ieder geval nooit een reactie, laat staan goedkeuring. Brielle liet het er voorlopig maar bij.

De maker van de kaart uit 1625 is onbekend. De kaart verbindt de beide havens met elkaar en zou op diverse plekken worden overbrugd. De afgebeelde molens zijn de poldermolens die het overtollige

Verzanding

Twee eeuwen later was de situatie geheel veranderd en vormde een heel andere reden de aanleiding in de pen te klimmen. De verzanding van de Maas was een groeiend probleem voor Brielle. Voor de eigen haven viel het eigenlijk nog mee: afgaande op de peilingen op de kaart van J.C. Rijk uit 1823 bestond er voor de rede van Brielle een vaargeul die schepen met een diepgang van vijf meter toeliet. Vanaf Brielle was de route naar Rotterdam dus moeiteloos door de meeste toenmalige scheepstypen te ondernemen. Het echte probleem lag richting zee: de eindeloze 'Droogte van de Maas'. Deze vlakke viel grotendeels droog bij eb en liet in de smalle vaargeul schepen van hooguit 2,5 meter door. De grote macht en rijkdom die de Maas Brielle ooit middels handel en visserij bezorgde, lag omstreeks 1825 alweer in een ver verleden.

De verzanding had de stad gedwongen zich om te keren, zich af te wenden van het water en zich meer te richten op haar achterland. In toenemende mate ontwikkelde Brielle zich tot het dienstencentrum voor Voorne, waar de rechtbank zich bevond, notarissen alles van waarde konden vastleggen en de Ontvanger der Registratie de salarissen van soldaten en matrozen, betalingen van overheidswege en verdere financiën van het Rijk verzorgde. Op de Latijnse school kon de jeugd terecht voor onderwijs, er was een garnizoen gelegerd en de loodsdienst leidde schepen veilig door de verraderlijke vaarroute. De stad leek zich goed te redden, maar toch was het niet hetzelfde als in dat roemrijke verleden, toen Brielle zich nog een kerk van formaat kon permitteren. Toen de kans zich voordeed, wilde het stadsbestuur die niet onbenut voorbij laten gaan.

Plannen

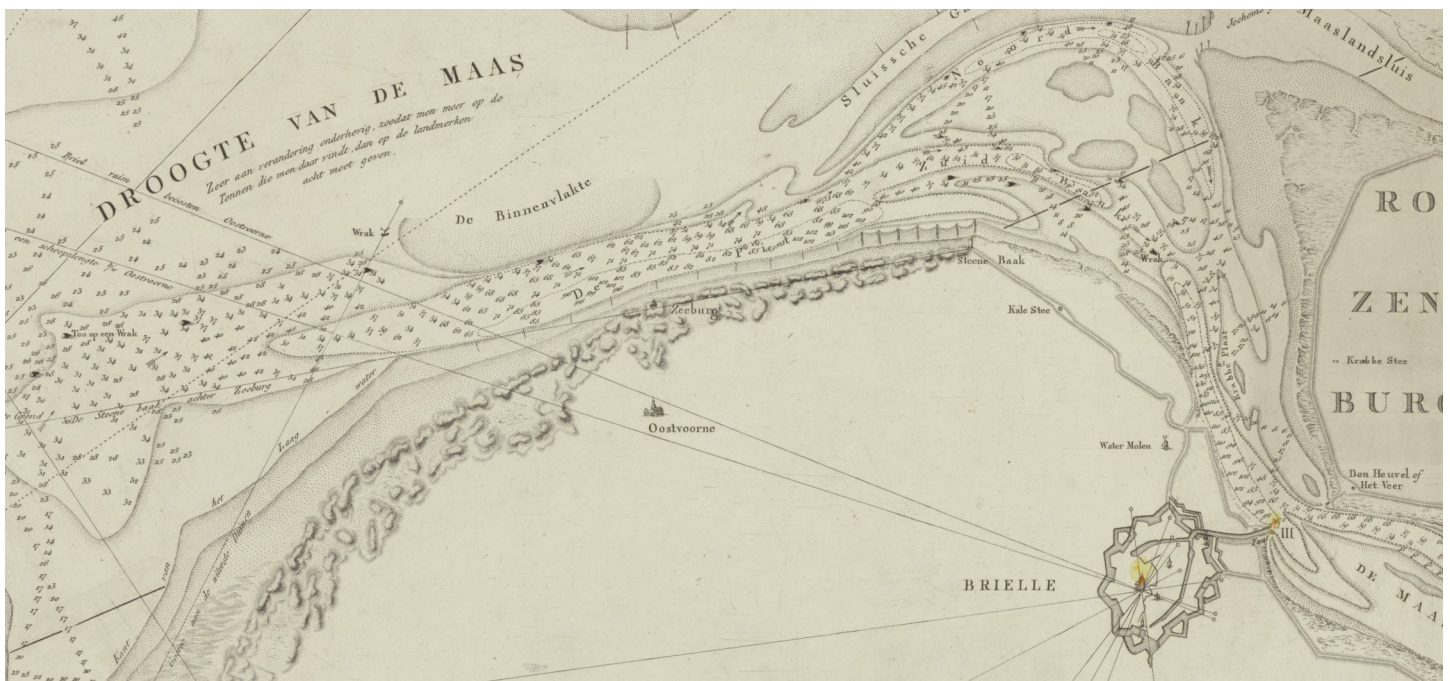
Op 7 februari 1826 vergaderden burgemeester Johannes van der Minne en de wethouders P. Klompenhouwer en B. Kleijn over de *'ten faveure van den Rotterdamschen handel te graaven ZuidHollandsch kanaal in doorsnijding daartoe van het Eiland Voorne'*.

Het leek Van der Minne een uitstekend idee om bij de koning een verzoekschrift in te dienen om de belangen van de stad Brielle in het oog te houden en het geprojecteerde kanaal vanuit Hellevoetsluis dwars door Brielle te laten lopen. De brief was redelijk laat, het stadsbestuur moet in juni van 1823 al op de hoogte van de plannen zijn geweest, omdat ingenieur J.W. Karsten die zomer ten dienste van de metingen en grondboringen op het eiland groots inkopen deed: bij secretaris Klompenhouwer kocht hij nota bene negen gedrukte polderkaarten voor zestig cent per stuk. Voor drie gulden tikte hij een blikken koker op de kop om de kaarten en tekeningen in op te kunnen bergen. Bij een timmerman kocht hij een plank om sloten te kunnen passeren. Vervolgens verrichtte hij met een ploeg arbeiders tientallen grondboringen en liet hij piketpaaltjes slaan om het terrein af te

bakenen. In februari 1826 waren de ingenieurs al veel verder gevorderd met het maken van de plannen en Willem I zou een maand later een definitieve beslissing nemen over het tracé.

Argumenten

In de brief somde het stadsbestuur een reeks argumenten op waarmee het wilde aantonen dat een uitmonding van het kanaal bij Brielle in allerlei opzichten de voorkeur moest hebben dan bij Nieuwesluis of Zwartewaal. Zo bood de rede van Brielle veel meer ruimte voor het ankeren van schepen, waarbij schepen in de luwte van de ebstroom konden liggen en zelfs onder de lastigste windrichtingen makkelijk onder zeil konden gaan. Door de minder sterke ebstroom konden schepen bij Brielle eenvoudiger een kanaal in- en uitvaren en in de winter was de ijsgang aanzienlijk minder nabij Brielle. En mochten er onverhoopt ijsschotsen vast komen blijven zitten, of schepen door het ijs in de problemen raken, dan beschikte Brielle over een aantal ijssloepen met de nodige deskundige zeelieden.

Op de peilkaart van J.C. Rijk uit 1823 worden de afmetingen in palmen aangegeven, sinds de introductie van het metrieke stelsel staat dit gelijk aan een decimeter. Het getal 24 staat dus voor een diepte van 2,40 meter. Het Kanaal door Voorne was 5,10 diep, zodat dit de grootste koopvaarders van die tijd kon doorlaten. De Maas was dus ontoegankelijk geworden voor veel schepen.

Brielse stadsgezichten, getekend door Cornelis Springer

Marijke Holtrop

De Cornelia van der Linden zaal, de zaal die in 2018 op kosten van de toenmalige gemeente Brielle werd verbouwd tot museum verantwoord tentoonstellingszaal, biedt tot en met 17 november 2024 huisvesting aan een tijdelijke tentoonstelling met tekeningen van Cornelis Springer.

Springer werd geboren op 25 mei 1817 in Amsterdam. Na zijn lagere schoolperiode volgde hij een opleiding voor huisschilder. Van zijn broer Hendrik, die architect was, kreeg hij les in zowel het bouwkundig tekenen als in het tekenen in perspectief. Vervolgens ging hij naar de stadstekenschool in Amsterdam en in de leer bij verschillende kunstschilders. Springer overleed op 18 februari 1891 in Hilversum, 74 jaar oud.

Sinds de 17e eeuw was het ook in Nederland gebruikelijk voor een kunstenaar om zich te specialiseren in een zogenoemd 'genre'. Genres zijn bijvoorbeeld bijbelse voorstellingen, historiestukken, stillevens, zeegezichten, interieurs en stadsgezichten.

Stadsgezichten

Cornelis Springer bekwaamde zich in het tekenen en schilderen van stadsgezichten en gebouwen.

Hij kreeg veel opdrachten; de waardering voor zijn werk was groot. Talloze steden en gebouwen heeft hij in schilderijen vereeuwigd; het oeuvre dat hij heeft nagelaten, is omvangrijk.

Veel van Springers stadsgezichten bevinden zich in Nederlandse museale collecties maar ook in collecties buiten Nederland. Talloze schilderijen bevinden zich nog in onbekende, particuliere collecties.

Aanvankelijk schilderde Springer gefantaseerde stadsgezichten. Dat had mogelijk te maken met de wens van zijn opdrachtgevers.

Halverwege de jaren vijftig van de 19e eeuw ging hij zich meer aan de werkelijkheid houden en schilderde hij waarheidsgetrouwe en daarmee herkenbare stadsgezichten.

Afb. 2

Voorstudies

Springer maakte eerst voorstudies van de plaats in potlood, krijt of houtskool. Hij deed dat op papier dat hij met een sterk verdunde lijmoplossing had behandeld. Als dat was opgedroogd, ontstond een gladder oppervlak waardoor hij makkelijker en sneller kon schetsen maar ook het krijt beter aan het papier kon hechten. Na een aantal voorstudies maakte hij de voorstelling pas in olieverf.

Aanleiding voor de presentatie van de twaalf tekeningen in het Historisch Museum Den Briel is de aankoop in mei van dit jaar van een uitbeelding in houtskool van het Heultje met op de achtergrond de Sint-Catharijnekkerk (afb 1, inv. nr. 7614). In de museumcollectie bevond zich al sinds 1910 een tekening in potlood van dezelfde plaats en vanuit hetzelfde gezichtspunt (afb 2, inv. nr. 3712). De twee tekeningen zijn een goed voorbeeld van de werkwijze van Springer, zoals hierboven beschreven: hij tekende het Heultje in potlood op 21 juli 1857, in houtskool op 28 augustus 1857. Ongetwijfeld met als einddoel een geschilderde versie.

Slootje gedempt

Het Heultje is een klein straatje in het centrum van Brielle; het loopt van de Nobelstraat naar het Sint-Catharijnehof. Het straatje bestaat nog, maar het slootje dat er langs liep is gedempt en de klompenschool afgebroken. Tekeningen als deze, uit 1857, hebben niet alleen een financiële waarde als kunstwerken. Ze zijn ook van groot belang vanwege het tijdsbeeld dat ze laten zien en de getuigenissen die ze bieden van vervlogen tijden en verdwenen monumenten. De huisjes die Springer tekende, bestaan nog wel en zijn eigendom van de Stichting Asyl voor Oude en Gebrekkige Zeelieden.

De tekening van het Heultje werd aangekocht bij het Venduehuis der Notarissen in Den Haag. In de veilingcatalogus wordt er melding van gemaakt dat de tekening een voorstudie is voor een olieverfschilderij van Springer met dezelfde compositie (Laanstra 1984, p. 110, no 57-12). Dat schilderij kon tot op heden echter niet worden getraceerd door de specialisten. Van verschillende schilderijen in olieverf zijn de verblijfplaatsen niet te achterhalen.

Aantekeningen

Springer voorzag zijn tekeningen vaak van data, plaatsaanduidingen, zijn handtekening en andere aantekeningen. Die aantekeningen zijn van grote waarde omdat ze, samen met de overgeleverde schetsboekjes zelf, inzicht geven in het wordings-proces van zijn schilderijen.

Door Springers aantekeningen weten we ook dat hij Brielle en Veere en de regio's erom heen bezocht heeft vanaf 1854. Hij was opnieuw in Brielle in 1857. Zijn interesse ging vooral uit naar de Sint-Catharijnekkerk, de Koopmanstraat en het Maarland.

De grote kenners van het werk van Springer zijn Willem Laanstra en Frank Welkenhuyzen, evenals kunsthandelaar Simonis Buunk. Met hen organiseerde de toenmalig conservator van het museum, Mark van Hattem, in 1998 een tentoonstelling over Springer met werken uit de museumcollectie van Brielle. Sinds 1998 is de deelcollectie Springers van Historisch Museum Den Briel met drie tekeningen uitgebreid; een goede reden om 26 jaar later nog eens een presentatie van de getekende werken van Springer te tonen. In de vaste presentatie, elders in het museum, zijn nog eens drie werken van Springer tentoongesteld, semi-permanent.

Afb. 1

Literatuur:

W. Laanstra, H.C. de Bruijn en dr. J.H.A. Ringeling 1984, *Cornelis Springer*, p. 110, no. 57-12;
W. Laanstra, H.C. de Bruyn en dr. J.H.A. Ringeling, *Erratum Cornelis Springer (1817-1891)*, Utrecht 1984, ill. p. 52, no. 4;
Willem Laanstra, *Cornelis Springer, Geschilderde Steden*, Amsterdam 1994, ill. p. 117, no T 57-1;
Willem Laanstra, *Cornelis Springer (1817-1891) in Brielle*, Rotterdam 1998.

Rugge, het meest omvangrijke bouwplan uit de geschiedenis van Brielle

Brielle buiten de wallen (3)

In juni 1958 gaf de Brielse gemeenteraad een klap op het nieuwbouwplan Rugge. In deze derde aflevering van de serie 'Brielle buiten de wallen' ligt de focus op de eerste fase van dit grootste uitbreidingsplan uit de geschiedenis van de stad: het plan Klein-Rugge.

Tekst: Nico de Vries

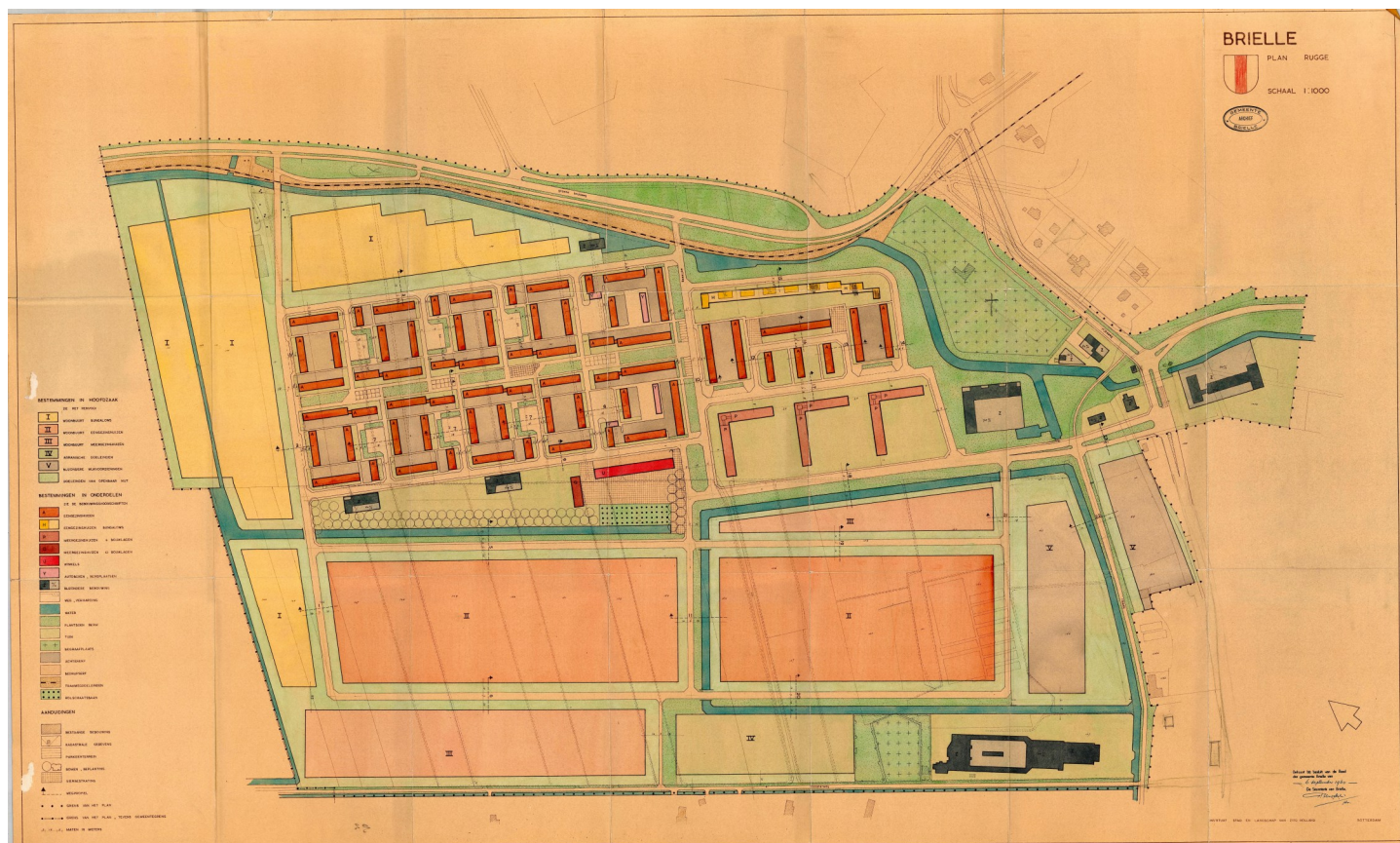
De nieuwbouwwijk Meeuwenoord stond amper in de steigers als het nog omvangrijkere nieuwbouwplan Rugge wordt uitgerold. 'Loopt men vanaf Brielle over de Oostvoornseweg richting Oostvoorne, dan heeft men links een landweggetje, de zogenaamde Welleweg. Westelijk van deze weg komen ruim honderd woningwetwoningen. Deze zullen 't eerst verrijzen', noteerde de Nieuwe Brielsche Courant op 10 februari 1959.

In totaal telde het nieuwbouwplan Klein-Rugge 268 woningen. In de weilanden tussen de Welleweg, Oostvoornseweg, de begraafplaats, de Rik en de nieuwe verbindingsweg tussen de Welleweg en de Rik, de latere Ruggeweg, zouden naast de woningwetwoningen nog een kleine honderd eengezinswoningen verrijzen en vier flats met 72 woningen.

De Briellenaren lieten er geen gras overgroeien. In het voorjaar van 1959 dempten de oranje geverfde draglines van de Rotterdamse aannemer Van Pelt de sloten langs de Welleweg. De weg zelf werd voorzien van een 'hard naadloos' wegdek. Om onnodige brekerij voor te zijn, gingen er kabels de grond in voor telefoon, televisie en radio, 'voorzieningen die bij de moderne woningbouw nodig zijn'. En toen ging er een vette streep door de plannen. De rijksoverheid betaalde niet mee aan de honderd woningwetwoningen.

Het bouwplan voor de woningbouw in Klein-Rugge. Groot-Rugge staat wel ingetekend, maar is nog niet in detail uitgewerkt.

Illustraties en foto's: Streekarchief Voorne-Putten

Het bouwplan liep een fikse vertraging op. Met dat bericht was het pasgetrouwde stel Gerard en Willy U-A-Sai niet blij. Het krappe kamertje in pension Huize Austria, zoals de patriciërswoning De Wildeman aan de Nobelstraat toen werd genoemd, was niet bepaald hun droomkasteel. Een jaar moesten ze wachten, maar in december 1961 betrok het jonge echtpaar als een van de eerste bewoners van Rugge een woning aan de Alexander Verhuellstraat.

Honderd zestig zogenoemde premiewoningen, zeg maar sociale koopwoningen waar het Rijk de koper een jaarlijkse subsidie voor gaf, werden uit de grond gestampt. In de zomer van 1962 leverde de aannemer de eerste huizen aan de Anna-Hoevestraat, ds. H. de Jagerstraat en ds. Th. Rijckewaerdstraat op. In die laatste straat streek Jaap Robberts vanuit Papendrecht met vrouw en drie zoontjes neer.

Aan het Moolenwater waren twee bungalows gebouwd. In een ervan woonde raffinaderijtechnicus Termeulen

Moolenwater

De woning met 'woonkamer, drie slaapkamers, douchecel en keuken, benevens een tuin met schuurtje' was een van de acht huizen die aan deze straat gereed waren gekomen. Aan het Moolenwater waren twee bungalows gebouwd. In een ervan woonde raffinaderijtechnicus Termeulen die voor de bouw van de nieuwe Gulf-raffinaderij uit de Verenigde Staten naar de Brielse nieuwbouwwijk in wording was verhuisd. In 1962 kwam het nieuwbouwproject Klein-Rugge pas echt op stoom.

Kijkje op de bungalows langs het Moolenwater, de Groene Kruisweg en de tramlijn van de RTM. Even verderop de gevaarlijke oversteek van de Welleweg.

Nadat de Rijksoverheid zich terugtrok, waren de Briellenaren er tijdens de Maskerade van 1960 niet gerust op dat Rugge er zou komen.

Het mocht niet, vertelt oudste zoon Harry, toen een jaar of negen oud. 'Maar spelen in die huizen in aanbouw was wel reuze spannen. We klommen trappen zonder leuning op, balanceerden op de eerste verdieping op de smalle balken. De vloeren waren nog niet gelegd.' In de eerste jaren werd de woningbouw als speelterrein oogluikend toegestaan, maar in de zomer van 1965 zag de rijkspolitie zich genoodzaakt 'ter voorkoming van vernielingen' de jongelui weg te sturen.

Ingrid Leegsma kwam een paar maanden later, in november 1965, in Rugge wonen. 'Wij speelden op straat. Dat kon, er waren niet zoveel auto's.' Met krijt zetten zij en haar vriendinnen in de Hoijerstraat een netwerk van wegen uit, die zij al fietsend bereden. 'Een van ons was politie-agent, die je aanhield en om je rijbewijs vroeg.' In de sloot langs de Ruggeweg ving Ingrid stekelbaarsjes en bouwde er vlotten. Ad Wester, die door Soekarno uit zijn geboorteland Indonesië was gezet en via Leidschendam in de nieuwe wijk terecht kwam, banjerde uren en dagen achtereen door de achterliggende weilanden en sprong er slootje.

Buiten spelen

Buiten spelen, in de weilanden, langs slootjes of op straat, iets anders viel er voor de jeugd niet te doen. Het zou nog jaren duren, voordat daar verandering inkwam. In de zomer van 1968 nam een handjevol inwoners het initiatief de kinderen in de wijk een eigen clubhuis te geven. Van kunstmestfabriek Albatros in de Botlek kregen zij een in ongebruik geraakte directiekeet en van oliemaatschappij Chevron duizend gulden. Maar liefst 170 kinderen hadden zich in december 1969 opgegeven voor de toneelgroep, de muziekclub, de model- en radioclub of voor de knutselclub. De oudere jeugd, onder wie Ad Wester, maakte zich dat jaar sterk voor een jongerensociëteit.

Er waren nog andere redenen om te verhuizen. Rotterdammers hadden schoon genoeg van het wonen driehoog achter

‘Brielle, de sleutel tot Europoort’

De vader van Harry Robberts kwam als operator op de raffinaderij van Esso naar Rugge, de vader van Ingrid Leegsma was redacteur van Onder de Vlam, het bedrijfsblad van Shell, Ad Westers vader accountant bij Gulf. In ‘Brielle, de sleutel tot Europoort’ zoals de stad zich die dagen afficheerde, hadden ze een huis in het groen gevonden. Een woning die niet tussen de havens en naast de fabriek stond, maar daar toch ook weer niet ver vandaan lag.

Woningen in aanbouw aan de De Kanterstraat.

Het beeld van Hans Onversaecht voor de gelijknamige openbare lagere school aan de Nicolaas Pieckstraat.

Er waren nog andere redenen om te verhuizen. Rotterdammers hadden schoon genoeg van het wonen driehoog achter. Vlaardingers zoals de ouders van Ingrid Leegsma waren ‘helemaal klaar’ met de stank en smog van de nieuwe fabrieken aan de andere zijde van de Nieuwe Waterweg.

Geen lavet meer

Een enorme verbetering, zegt Ingrid Leegsma over de verhuizing van een portiekwoning in Vlaardingen naar de twee-onder-een-kapwoning met garage op de hoek van de Kerkhoekstraat en Hoijerstraat. Geen lavet meer, maar een badkamer met douche en vier slaapkamers, voor ieder kind één. En het huis werd – heel modern toen – verwarmd met een op olie gestookte centrale verwarming. Die luxe hadden de Robbertsen in het drie jaar eerder gebouwde huis niet. In de koudste winter van de vorige eeuw, de winter van 1963, had Harry de kolenkit nog gevuld met steenkolen uit het kolenhok in de schuur.

Ter wille van de slaapkamers voor de kinderen verhuisde het gezin Wester - pa, ma en vijf kinderen - drie keer binnen de wijk. In het te krap bemeten huis aan de Anna Hoevestraat waar zij begin 1964 introkken, sliepen de kinderen in stapelbedden. Na een half jaartje verhuisden de Westers naar een drive-inwoning aan het Ellemeetplein, waar Ad en zijn broer Frank de tuinkamer op de benedenverdieping kregen toegewezen. Twee jaar later verkaste het gezin Wester naar een nog ruimere eengezinswoning aan het Moolenwater. Harry Robberts: ‘Ieder kind een eigen kamer was toch wel de norm. Toen bij ons na een paar jaar gezinsuitbreiding op komst was, gingen ook wij naar een grotere woning.’

Mavo Van Dijk

De eerste leerlingen zaten in september 1963 in de schoolbanken van de nieuwe school voor het uitgebreid lager onderwijs. Volgens plan was deze ulo-school, de latere mavo Van Dijk, gebouwd op het voormalige woonwagenkamp op de hoek van de Ruggeweg en de Rik. Ad Wester die de ulo bezocht, hoefde voor school de wijk niet uit, Harry Robberts en Ingrid Leegsma wel. Zij zaten nog op lagere scholen in de binnenstad. Harry voelt nog steeds de priemende ogen van zijn moeder op zich gericht als hij het heeft over het rode trammetje van de RTM, dat Oostvoorne verbond met Rotterdam en dat de Welleweg kruiste. Als Harry op zijn fietsje wegreed, kreeg hij de waarschuwing mee goed op te passen voor 'het moordenaartje', zoals het trammetje in de volksmond werd genoemd.

Op 1 januari 1965 opende Paddeltje aan de Van der Fuyckstraat de deuren. Plannen voor de bouw van lagere scholen waren toen al in de maak. Begin 1967 verwelkomden de leerkrachten van het christelijk lager onderwijs de leerlingen in de Ichtusschool aan de Nicolaas Pieckstraat.

Alles in die nieuwe school was zo netjes, zo schoon

De onveilige verkeerssituatie maakte de bouw van een kleuterschool urgent

Een link punt

De Welleweg was toch al een link punt. Vrachtauto's met bouwmaterialen, personenauto's en fietsers passeerden de smalle doorgang van het vroegere polderweggetje en er liepen voetgangers, onder wie 'tientallen en binnenkort honderden schoolgaande kinderen vanaf vier jaar', rekende de NBC in november 1963 voor.

De onveilige verkeerssituatie maakte de bouw van een kleuterschool urgent. In de loop van 1964 kocht Brielle een houten school met twee lokalen.

Een paar maanden later werd naast deze school het standbeeld van Hans Onversaecht onthuld, de legendarische figuur uit de Brielse geschiedenis, aan wie de nieuw gebouwde openbare lagere school haar naam ontleende. Ingrid Leegsma die toen in de zesde en hoogste klas zat, maakte de verhuizing van de binnenstad naar de nieuwe school in Rugge mee. 'Het was een hele overgang. Alles in die nieuwe school was zo netjes, zo schoon.'

Nog voordat de kleuter- en basisscholen goed en wel de eerste kinderen ontvingen, waren de onderwijsinstellingen al uit hun jasje gegroeid. In april 1967 stonden ruim honderd kleuters aangemeld bij Paddeltje dat met tachtig leerlingen inmiddels overvol was.

De lagere school Hans Onversaecht was genoodzaakt in de ulo een zevende lokaal in te richten. Met de ontwikkeling van Groot-Rugge groeide de wijk als kool. Rugge had als de wiedeweerga een nieuwe kleuter- en lagere school nodig en, niet te vergeten, winkels.

In de volgende aflevering: Brielse middenstanders en een nieuwe stadswijk.

In 1965 verkocht de Brielse boekhandel Van der Linden de eerste ansichtkaarten met fotootjes van Rugge erop.

Geslaagde excursie naar Breda

Een dertigtal leden van de Historische Vereniging De Brielse Maasmond nam op donderdag 19 september – een zonovergoten dag – deel aan de jaarlijkse excursie. Ditmaal viel de keuze op Breda nadat ‘de reisclub’ eerder ook enkele andere plaatsen in het vizier had. Het bleek een uitermate geslaagde keuze te zijn en ook het verkeer viel deze keer heel erg mee.

Het gezelschap werd met een extra luxe reisbus van Mijnders Melissant B.V. in een vlot tempo naar de plaats van bestemming gebracht. Zo vlot zelfs dat er zelfs nog even gewacht moest worden voor men bij De Colonie aan de Grote Markt naar binnen kon voor de koffie met appeltaart. Maar het was zeker niet erg om te wachten want er was een prachtig zicht op de toren van de Grote of Onze-Lieve-Vrouwekerk waarin zich in de Prinsenkapel het mausoleum van het geslacht Nassau-Dillenburg bevindt. De kerk kon helaas vanwege een fototentoonstelling alleen tegen betaling van €17,50 bezocht worden. Maar er was in Breda uiteraard veel meer moois te zien.

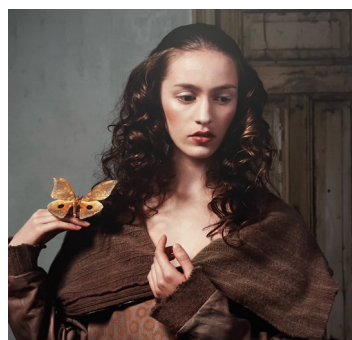
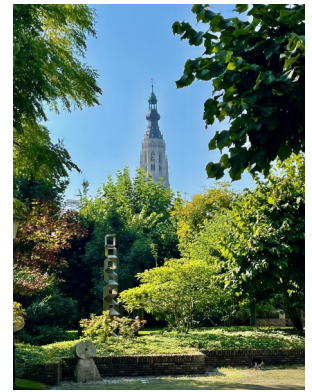
Na de koffie ging het richting het Stedelijk Museum met de omvangrijke permanente tentoonstelling De Nassaus van Breda. Niet alleen qua getoonde objecten maar ook qua inrichting en styling een juweel. Daarnaast werden ook de tijdelijke exposities Soulmates fotografie van opvallende foto's van onder anderen Erwin Olaf en Mous Lambarat, Face me, Play me, Be me van Tamara Muller en Nieuwe Aanwinsten in een eigen tempo bekeken.

De Colonie was ook het lunchadres van de inmiddels enthousiast geworden excursiedeelnemers. Zonder enige overdrijving kan worden gesteld dat hier in een rustig tempo van een voortreffelijke en overvloedige lunch kon worden genoten. Natuurlijk werd er aan de verschillende tafels ook gezellig met elkaar gepraat, onder andere over de toekomst van de vereniging die qua ledental moet uitbreiden.

Vervolgens kon naar keuze door de stad worden gewandeld. Nogal wat Brielse Maasmonders kozen voor het in 1267 gestichte Begijnhof met zijn 29 huisjes, de prachtige Sint-Catharinakerk, een klein Miniaturen- en Poppenhuismuseum en de mooi onderhouden kruidentuin. Daar was het puur genieten in het zonnetje. Ook de nabijgelegen Willem Merkxtuin – vernoemd naar burgemeester Willem Merckx die van 1967 tot 1983 Breda bestuurde – met fraaie beelden werd bezocht.

De terugreis verliep eveneens volgens plan. Er kan teruggekeken worden op een prachtige dag in een boeiende stad. Hopelijk gaat de reisclub bestaande uit voorzitter Ynze Kuiper en bestuurslid Trudy Schipper al weer snel aan de slag voor 2025. Maar dan moet het aantal deelnemers wel minimaal 50 bedragen.

Klaas Schipper

Er was buitengewoon
veel te zien in Breda

Voorstraat 60
3231 BJ Brielle
t. 0181-412874
f. 0181-418322
e. info@kantoor-creatief.nl

Openingstijden:
Dinsdag t/m vrijdag
9.30 – 17.30
Zaterdag 10.00 – 16.00

Uw adres voor:

- * kantoorartikelen en papierwaren
- * computer cartridges en etiketten
- * technische- en creatieve tekenmaterialen
- * alle soorten verf voor kunstschilders
- * schildersdoeken en tekenbloes
- * luxe schrijfwaren en agenda omslagen
- * pennen graveren
- * kopiëren en inbinden van verslagen
- * plastificeren
- * gratis advies van Louis en Willy

Spreek eens af voor een rondleiding met een van onze enthousiaste gidsen:

info@gidsengroepbrielle.nl

WWW.GIDSENGROEPBRIELLE.NL

**Laat je boodschappen
makkelijk thuisbezorgen!**

**Bestel je boodschappen
op plus.nl of met de PLUS app.**

Openingstijden: ma - za 08:00 - 20:00 zondag 12:00-18:00

plus.nl

PLUS John Bos / Reede 36 // Brielle // T:

WWW.JANBAZEN.NL

AANNEMINGSBEDRIJF

ldvandijk.nl

L.D. van DIJK BV BRIELLE

06-44110026

WERKPLAATS (0181) 416506 ——— MAARLAND ZUIDZIJDE 43 ———